

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

16 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 marca 2026 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w G.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 19 lipca 2022 r., V ACa 306/22,

w sprawie z powództwa J.W.

i D.T.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w G.

o ustalenie i zapłatę,

oddala skargę kasacyjną.

Agnieszka Piotrowska   Karol Weitz   Marta Romańska

[dr]

UZASADNIENIE

Powodowie J.W. i D.T. wnieśli o zasądzenie od Banku Spółki Akcyjnej w G. na ich rzecz kwoty 66.149,73 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia

następnego po doręczeniu odpisu pozwu, jako świadczenia spełnianego w okresie od 11 kwietnia 2011 r. do 11 lipca 2020 r., a podlegającego zwrotowi w związku z nieważnością umowy kredytu oraz o ustalenie nieistnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu nr [...], którą zawarli 29 września 2006 r. z Bank1 Spółką Akcyjną w G. Jako ewentualne zgłosili żądanie zasądzenia na ich rzecz od Banku Spółki Akcyjnej w G. kwoty 23.318,77 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 19 września 2020 r., jako świadczenia spełnianego w okresie od 11 kwietnia 2011 r. do 11 lipca 2020 r., a podlegającego zwrotowi na ich rzecz w związku z abuzywnością § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 8 i § 17 umowy kredytu.

Pozwany Bank Spółka Akcyjna w G. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 15 lutego 2022 r. Sąd Okręgowy w Elblągu ustalił, że nie istnieje pomiędzy stronami stosunek prawny wynikający z umowy kredytu nr [...] zawartej 4 października 2006 r. przez powodów z Bank1 Spółką Akcyjną w G., którego następcą prawnym jest pozwany oraz zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 66.149,73 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 27 kwietnia 2021 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że 29 września 2006 r. powodowie zawarli z Bank1 Spółką Akcyjną w G. umowę kredytu w kwocie 102.204 zł indeksowanego kursem CHF, z czego kwota 100.000 zł miała być przeznaczona na zakup lokalu mieszkalnego, kwota 1.202,40 zł na składkę ubezpieczenia od ryzyka utraty pracy, kwota 200 zł na opłatę sądową od wpisu hipoteki, kwota 801,60 zł na składkę na ubezpieczenie na życie i ubezpieczenie na wypadek całkowitej niezdolności do pracy spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem (§ 1 ust. 1, § 3 ust. 1 umowy). Saldo kredytu w dniu jego wypłaty miało być wyrażane w walucie indeksacji według kursu jej kupna podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielonych przez Bank S.A., zdefiniowanej w § 17 umowy (Tabela). Następnie saldo walutowe przeliczane miało być dziennie na złote według kursu sprzedaży waluty indeksacji, podanego w Tabeli (§ 1 ust. 1 umowy).

Na dzień sporządzenia umowy oprocentowanie kredytu wynosiło 4,150 %

rocznie i stanowiło sumę stałej marży banku w wysokości 1,830 % i aktualnie obowiązującego indeksu L3 opisanego w § 8 umowy i 0,95 punktu procentowego do czasu przedstawienia w banku odpisu prawomocnego wpisu hipoteki zabezpieczającej jego wierzytelność (§ 2 ust. 1 i 2 umowy). Oprocentowanie kredytu ulegało zmianie w tym samym dniu kalendarzowym, w jakim nastąpiła wypłata kredytu najbliższego miesiąca następującego po ostatniej zmianie indeksu L3 (§ 9 ust. 1 umowy).

Kredytobiorca zobowiązany był do uiszczenia opłaty manipulacyjnej w kwocie 692,78 zł w okresie pierwszych trzech lat trwania ochrony ubezpieczeniowej z tytułu przekroczenia dopuszczalnego wskaźnika obciążenia nieruchomości kredytem. W następnych latach opłata manipulacyjna wynosiła 3,6% różnicy pomiędzy kwotą przyznanego kredytu, a 80 % wartości nieruchomości za każde trzy lata ochrony ubezpieczeniowej. Kwota ta miała być zapłacona najpóźniej przed wypłatą kredytu. Kredytobiorca zobowiązany był do uiszczania tej opłaty raz na trzy lata w terminie płatności ostatniej raty w każdym trzyletnim okresie kredytowania. Obowiązek zapłaty ustawał, gdy w dacie płatności opłaty manipulacyjnej saldo zadłużenia obniżyło się do kwoty niższej lub równej kwocie 82.960 zł (§ 2 ust. 4 umowy).

Wypłata kredytu miała nastąpić jednorazowo przelewem na wniosek kredytobiorców, na ich rachunek bankowy, po spełnieniu warunków określonych w § 4 umowy. Spłata kredytu z odsetkami miała nastąpić w złotych, w 360 równych miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych na zasadach określonych w § 10 umowy (§ 1 ust. 5 umowy). Rozliczenie każdej wpłaty następowało z datą wpływu środków do banku, według kursu sprzedaży waluty indeksacji podanego w Tabeli i obowiązującego w dniu wpływu środków do banku (§ 10 ust. 8 umowy).

Bank stosował do rozliczenia transakcji wypłat i spłat kredytów kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych obowiązujące w dniu dokonania transakcji. Kursy kupna określał jako średnie kursy złotego do walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna. Kursy sprzedaży określał jako średnie kursy złotego do walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży. Do wyliczenia kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych stosował kursy złotego do walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP w danym

dniu roboczym skorygowane o własne marże kupna/sprzedaży. Obowiązujące w danym dniu roboczym kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez bank określone były po godz. 15:00 poprzedniego dnia roboczego i publikowane w siedzibie banku oraz na jego stronie internetowej (§ 17 ust. 1-5 umowy).

Kredytobiorcy oświadczyli, że: - postanowienia umowy zostały z nimi uzgodnione indywidualnie; - została im przedstawiona oferta kredytu hipotecznego w złotych; - wybrali kredyt w walucie obcej po poinformowaniu o ryzykach związanych z zaciągnięciem kredytu hipotecznego w walucie obcej i o ryzyku stopy procentowej w przypadku kredytów o zmiennej stopie procentowej.

Kredyt został wypłacony 11 października 2006 r. w kwocie 102.204 zł, odpowiadającej kwocie 42.784,66 CHF, przeliczonej po kursie 2,3888.

W okresie od 11 października 2006 r. do 13 lipca 2020 r. powodowie spłacili kredyt w kwocie 94.154,57 zł (28.254,02 CHF), w tym kwotę 58.739,58 zł (16.570,49 CHF) tytułem kapitału, kwotę 33.351,97 zł (11.056,62 CHF) tytułem odsetek oraz kwotę 2.063,03 zł (626,91 CHF) tytułem innych opłat. W okresie od 11 kwietnia 2011 r. do 11 lipca 2020 r. powodowie spłacili kwotę 66.149,73 zł.

Pismem z 10 września 2020 r. powodowie złożyli reklamację dotyczącą umowy kredytu hipotecznego z 29 września 2006 r. i wezwali bank do zapłaty kwoty 25.110,45 zł z tytułu nienależnie pobranych od powodów rat kapitałowo-odsetkowych w wyższej wysokości, niż rzeczywiście powinni spłacić w okresie od 13 września 2010 r. do 13 lipca 2020 r., w związku z zawarciem w umowie niedozwolonych postanowień umownych. Pismem z 18 września 2020 r. pozwany nie uwzględnił reklamacji.

Sąd Okręgowy uznał, że powodowie mają interes prawny, o jakim mowa w art. 189 k.p.c. w ustaleniu nieważności umowy kredytu. Zawarli umowę z pozwanym jako konsumentami (art. 22¹ k.c.). Umowa jest zgodna z art. 69 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2026 r., poz. 38; dalej - pr. bank.), w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia. Powiązanie wysokości kredytu i wysokości rat spłaty z kursem waluty obcej nie jest sprzeczne z ogólną konstrukcją umowy kredytu. Wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie

ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 165, poz. 984; dalej - ustawa antyspreadowa) nie miało znaczenia dla oceny ważności umowy i samo w sobie nie powodowało abuzywności niektórych jej postanowień. Ustawa antyspreadowa potwierdziła to, co wcześniej wynikało już z zasady autonomii woli stron (art. 353¹ k.c.), a mianowicie, że przed jej wejściem w życie dopuszczalne było zawieranie umów o kredyt denominowany, jak i indeksowany. Zastosowanie indeksacji przewidującej spread mogący być źródłem dodatkowej korzyści banku nie jest samo przez się sprzeczne z art. 69 ust. 1 pr. bank.

Sąd Okręgowy uznał, że postanowienia umowy określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu przy wypłacie kredytu na złote, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ k.c. Wprowadzenie do umowy postanowień niedozwolonych powoduje bezskuteczność tych postanowień w stosunku do konsumenta, od którego zależy powołanie się na ich niedozwolony charakter, ponieważ może on następczo je zaakceptować mimo abuzywnego charakteru, jeśli oceni, że jest to dla niego korzystniejsze od stwierdzenia ich bezskuteczności prowadzącej do nieważności (upadku) umowy. Po powołaniu się przez konsumenta na niezwiązanie go postanowieniami abuzywnymi nie jest możliwe utrzymanie umowy w mocy w pozostałym zakresie.

W umowie kredytu powinny być ustalone jasne i zrozumiałe kryteria sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej, aby konsument miał możliwość w każdej chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez bank. Nie jest dopuszczalne zastąpienie nieuczciwego warunku umowy w drodze wykładni i wprowadzanie w jego miejsce innego. Nie może obowiązywać umowa, gdy usunięcie z niej klauzul abuzywnych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy.

W ocenie Sądu Okręgowego już sama konstrukcja umowy uzależniająca wysokość zobowiązania konsumentów od jednostronnej decyzji banku oraz zakładająca obarczenie tylko konsumentów ryzykiem wzrostu kursu CHF powoduje nieważność umowy w całości na mocy art. 58 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c., gdyż

w umowie zabrakło jakichkolwiek postanowień, które w przypadku wzrostu kursu CHF rozkładałyby ciężar tego wzrostu w sposób uczciwy, czyli w większym zakresie na bank jako profesjonalistę, a przeciwnie - nastąpiło przerzucenie całego ciężaru ryzyka wzrostu kursu na konsumenta. Nieważność umowy na podstawie art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 k.c. ma pierwszeństwo przed sankcjami wynikającymi z wprowadzenia do umowy klauzul abuzywnych. Możliwe jednak jest, że dopiero wskutek stwierdzenia abuzywnego charakteru niektórych jej postanowień umowa straci tak istotne elementy, że doprowadzi to do jej sprzeczności z art. 353¹ k.c. i wtedy może okazać się nieważna również na podstawie art. 58 k.c.

Powodowie kwestionowali mechanizm indeksacji określony w § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 8 oraz § 17 umowy kredytu. Z postanowienia § 1 pkt 1 umowy wynika, że w dniu wypłaty saldo jest wyrażane w walucie, do której indeksowany jest kredyt obliczone według kursu kupna waluty, do której indeksowany jest kredyt, podanego w Tabeli, następnie saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote według kursu sprzedaży waluty indeksacji podanego w Tabeli. Kurs sprzedaży walut w Tabeli był wyższy niż kurs kupna. Zastosowanie różnych kursów prowadziło do tego, że po wypłacie kredytu wysokość kwoty do spłaty w tym samym dniu była wyższa niż wypłacona i to nie w następstwie zmiany kursu, według którego ustalono saldo, lecz w następstwie zastosowanego wyższego kursu sprzedaży ustalanego przez bank. Zmiana wysokości zobowiązania powodów nie była rezultatem zmiany kursu waluty indeksacji, lecz nadużycia przez bank pozycji jako podmiotu dominującego przy kształtowaniu postanowień umowy.

Z postanowień § 17 pkt 1-5 umowy wynika, że do rozliczeń transakcji stron przyjmowano kursy kupna i sprzedaży określone w Tabeli, do których indeksowany był kredyt. W umowie określony był mechanizm ustalania kursów do przeliczania świadczeń, jednak tylko od banku zależała wysokość marży i powodowie nie mieli na niego wpływu ani przy zawieraniu umowy, ani przy jej wykonywaniu. Obowiązujące w danym dniu roboczym kursy kupna/sprzedaży określone były przez bank po godzinie 15.00 poprzedniego dnia roboczego i bank mógł reagować korektą marży adekwatnie do prowadzonej polityki walutowej, w swoim interesie podwyższając koszty kredytu. Marża była zatem uznaniowa i narzucona jednostronnie przez bank, a klauzule zastrzegające taką jej postać zostały wpisane do rejestru klauzul

niedozwolonych pod nr [...] (XVII AmC 5344/11). Elementy kursu i marży nie mogły być obiektywnie rozdzielane, tworzą konstrukcję niezrozumiałą dla konsumenta, który na jej wyliczenie nie miał wpływu. To stanowisko zostało potwierdzone w wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, który uznał, że postanowienia § 17 umowy regulujące kwestię ustalania kursów walut obcych przez bank opierały się na kursach średnich NBP oraz bliżej nieokreślonych marżach kupna lub sprzedaży ustalanych oraz stosowanych przez bank. Niemożliwe jest zatem rozdzielenie § 17 ust. 2 lub § 17 ust. 3 wzorca umowy na część „dozwołoną” oraz część „niedozwołoną”. Jedynie, gdyby element klauzuli indeksacyjnej kredytu hipotecznego dotyczący marży banku stanowił zobowiązanie umowne odrębne od innych postanowień umownych, które mogłyby być przedmiotem zindywidualizowanego badania jego nieuczciwego charakteru, sąd krajowy mógłby go usunąć. Postanowienia dotyczące „indeksowania kursem CHF” są zatem niezrozumiałe, niejednoznaczne i nieczytelne, uzależniając jednocześnie kwoty do zwrotu i do wypłaty od decyzji strony silniejszej.

W ocenie Sądu Okręgowego wymienione klauzule są niedozwolonymi postanowieniami umownymi w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., gdyż kształtują prawa i obowiązki konsumentów sprzecznie z dobrymi obyczajami przez uzależnienie warunków waloryzacji świadczenia od kompetencji silniejszej strony umowy, a to oznacza naruszenie równorzędności stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego.

Sama ogólna świadomość kredytobiorcy ryzyka związanego ze zmianą kursu waluty nie oznacza wykonania przez bank spoczywającego na nim obowiązku przedstawienia konsumentom wszelkich dostępnych dla banku informacji, które pozwoliłyby im zorientować się w rzeczywistym rozmiarze przyjmowanego na siebie ryzyka i podjąć świadomą decyzję co do związania się umową, po oszacowaniu rzeczywistego kosztu kredytu, z uwzględnieniem zagrożenia wzrostem kursu CHF.

Postanowienia umowy zawartej przez strony, tworzące mechanizm indeksacji i określające sposób jego działania nie stanowią całości, ale są rozmieszczone w oddzielnych jednostkach redakcyjnych umowy. Umowa nie zawiera jasnej i jednoznacznej informacji, z której wynikałoby, że wyrażenie salda kredytu w walucie

obcej prowadzi do możliwych wahań (codziennych) wysokości zadłużenia wyrażonego w złotych, tj. wysokości świadczenia, którego spełnienie zwolni kredytobiorcę z zobowiązania, jak również, że takie wahania nie są w żaden sposób ograniczone, w związku z czym przy wzroście kursu, wysokość świadczenia pozostałego do spłaty wyrażonego w złotych nie maleje wraz ze spłatą kolejnych rat, ale rośnie. Dlatego też szczególnie istotne jest odpowiednie poinformowanie kredytobiorców o tym ryzyku. Równocześnie należy wyraźnie poinformować konsumenta, że przewidywanie kursów walut w perspektywie kilku dziesięcioleci jest niemożliwe, z czym powinno łączyć się wskazanie, w jaki sposób zmiany kursów walut wpłyną na wysokość świadczeń należnych w przyszłości, zarówno w odniesieniu do rat kredytu, jak i całości kwoty pozostającej do spłaty.

Indeksacja ze swej istoty miała prowadzić do zachowania realnej równości (ekwiwalentności nie tylko nominalnej, ale także ekonomicznej) świadczeń obu stron. Bank, będący silniejszą stroną umowy, nie powinien uzyskiwać dodatkowej korzyści wynikającej z takiego wzrostu kursu CHF, który nie jest powiązany ze spadkiem siły nabywczej złotego na rynku wewnętrznym, na którym funkcjonują obie strony umowy kredytu, lecz wynika z niezależnych od nich zjawisk, w tym z decyzji banku szwajcarskiego o uwolnieniu kursu CHF. Uzyskanie takiej korzyści przez bank nie może być usprawiedliwione rzekomym przyjęciem przez kredytobiorcę tzw. ryzyka kursowego. Nie może ono być rozumiane jako wyrażenie zgody na niczym nieograniczone i oderwane od wartości rzeczywiście udostępnionej mu w złotych kwoty kredytu podwyższenie wartości poszczególnych rat kapitałowo-odsetkowych, jak i ogólnej kwoty kapitału, niezależne od rzeczywistego spadku wartości siły nabywczej złotego po wypłacie kredytu.

Zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne wprowadzające mechanizm indeksacji zostały sformułowane niejednoznacznie. Klauzula ryzyka walutowego (walutowa) oraz klauzula kursowa (spreadowa) stanowią elementy składające się na mechanizm indeksacyjny (klauzulę waloryzacyjną). W rezultacie w ocenie Sądu Okręgowego, ze względu na ich ścisłe powiązanie wystarczy, że jedna z tych klauzul jest uznana za abuzywną, aby cały mechanizm indeksacji został uznany za niedozwoloną klauzulę umowną. Eliminacja klauzuli indeksacyjnej obejmuje wszystkie składające się na nią postanowienia umowy.

Jeżeli raty podlegają spłacie w złotych, to konieczne jest określenie sposobu przeliczania rat kredytu na tę walutę. Eliminacja któregokolwiek z przeliczników sprawia, że niemożliwe jest stosowanie drugiego z nich. Eliminacji podlegało zatem w niniejszej sprawie także postanowienie umowy zawarte w § 10 ust. 8 umowy dotyczące rozliczenia spłat kredytu. Określone w umowie nieuczciwe postanowienia dotyczące indeksacji świadczeń wynikających z umowy kształtują główne świadczenia stron umowy. Klauzula indeksacyjna odnosi się bowiem bezpośrednio do elementów przedmiotowo istotnych umowy kredytu. Ich usunięcie powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy i nie jest możliwe wypełnienie tej luki w umowie wyłącznie na podstawie przepisów krajowych, nie mają one bowiem charakteru przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie w przypadku, gdy strony umowy wyrażą na to zgodę.

Działania mające na celu stwierdzenie nieważności całej umowy kredytu, powinny mieć charakter wyjątkowy, kluczowa jest przy tym wykładnia art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. L 095, z 21 kwietnia 1993 r.; dalej – dyrektywa nr 93/13). Możliwość utrzymania w mocy umowy, której klauzule zostały uznane za nieważne należy w konkretnej sytuacji zbadać w świetle kryteriów przewidzianych w prawie krajowym. Art. 385¹ k.c. wszedł w życie 24 stycznia 2009 r., zatem nie obowiązywał w dacie zawarcia ocenianej umowy, dlatego nie znajdzie zastosowania w sprawie.

Art. 5 i 6 dyrektywy nr 93/13 stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron. Gdyby bowiem sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach, to takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy nr 93/13.

Po wyeliminowaniu klauzul waloryzacyjnych dalsze obowiązywanie umowy nie jest możliwe, zatem taki stosunek prawny musi być uznany za nieważny z racji

sprzeczności z ustawą, polegającą na naruszeniu granic swobody umów (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. i art. 385¹ k.c.).

Wobec stwierdzenia, że zawarta przez strony umowa była nieważna, wszystkie uiszczone przez powodów od chwili podpisania umowy raty stanowiły nienależne świadczenia w rozumieniu art. 410 k.c., a strony zobowiązane są stosownie do art. 405 k.c. do zwrotu świadczeń otrzymanych od kontrahenta. Powodowie domagali się zwrotu kwoty 66.149,73 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia następnego po doręczeniu pozwanemu odpisu pozwu i żądanie to uwzględniono.

Sąd Okręgowy za niezasadny uznał zarzut przedawnienia. Roszczenie kredytobiorcy wobec banku przedawnia się bowiem z upływem 10 lat, a po zmianie kodeksu cywilnego z dniem 9 lipca 2018 r. – prawo do zwrotu każdej zapłaconej raty przedawnia się po 6 latach po jej uiszczeniu. Jednakże z orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE C-198/20 z 10 czerwca 2021 r. wynika, że „wobec konsumenta, który zawarł umowę kredytu denominowanego w walucie obcej i nie ma wiedzy w zakresie nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie kredytu, nie może obowiązywać jakikolwiek termin przedawnienia w odniesieniu do zwrotu kwot zapłaconych na podstawie tego warunku”.

Podstawę rozstrzygnięcia w przedmiocie odsetek stanowił art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 455 k.c. Na uwzględnienie zasługiwało żądanie zasądzenia odsetek za opóźnienie liczonych od 27 kwietnia 2021 r., tj. od dnia następnego po doręczeniu pozwanemu odpisu pozwu.

Wyrokiem z 19 lipca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego z 15 lutego 2022 r. Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne i ocenę prawną sprawy przedstawioną przez Sąd Okręgowy. Sąd Apelacyjny odnotował, że dokonywana z upływem lat trwania umowy ocena konsekwencji zawarcia umowy o kredyt waloryzowany do CHF pokazuje z jak ogromnym ryzykiem wiązało się zastosowanie tego mechanizmu. Na dzień zawarcia umowy, tj. 4 października 2006 r. średni kurs 1 CHF ustalony przez NBP wynosił 2,4851 zł, a na dzień 15 marca 2021 r., tj. dzień skierowania do Sądu Okręgowego pozwu przez powodów średni kurs 1 CHF ustalany przez NBP wynosił 4,1355 zł.

Od 2009 r. kurs 1 CHF zaczął znacząco wzrastać, a w styczniu 2015 r. przekroczył kwotę 5 zł.

Wiedza, że kursy walut ulegają wzrostowi jest powszechna. Skoro powodowie zamierzali zaciągnąć kredyt na 30 lat, to konieczne było udzielenie im dokładnych informacji o możliwości wzrostu wartości waluty obcej, do której kredyt był waloryzowany, tak aby mieli świadomość ryzyka wynikającego z takiej formuły umowy i możliwość oceny wysokości kwoty, jaka pozostanie im do zapłaty oraz wysokości miesięcznych rat kredytu w przypadku gwałtownego wzrostu kursu tej waluty.

Sąd Apelacyjny przyjął, że umowa kredytu jest konsensualna, dwustronnie zobowiązująca i odpłatna, ale nie wzajemna i to zadecydowało o nieuwzględnieniu zarzutu zatrzymania zgłoszonego przez pozwanego na podstawie art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w piśmie procesowym z 25 maja 2022 r.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego z 19 lipca 2022 r. pozwany zarzucił, że orzeczenie to zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1, § 2 i § 3 k.c. w zw. z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 dyrektywy nr 93/13 przez błędną wykładnię, a także art. 385 § 2 k.c. i art. 65 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 385² k.c. przez niezastosowanie i przyjęcie, że klauzula indeksacyjna może być badana pod kątem abuzywności z powołaniem na abuzywność odesłania do Tabeli, mimo że są to całkowicie odrębne warunki umowne, klauzula ryzyka (indeksacyjna) określa główne świadczenie stron, jest jednoznaczna, a nadto została indywidualnie uzgodniona; pouczenia o ryzyku kursowym przedstawione przez Bank nie wypełniły obowiązku należytego poinformowania konsumenta o ryzyku kursowym, podczas gdy bank pouczył konsumenta o możliwym ryzyku kursowym, jego wpływie na wysokość raty oraz saldo zadłużenia; postanowienia umowy kredytu dotyczące indeksacji (§ 1 ust. 1 i § 17) są abuzywne i kształtują prawa i obowiązki powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, naruszając jego interesy i to w sposób rażący; - art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w związku z art. 65 § 1 i § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy nr 93/13 przez przyjęcie, że nie istnieje możliwość usunięcia z umowy jedynie warunku dotyczącego marży, podczas gdy prawidłowa wykładnia § 17 umowy, na potrzeby

art. 385¹ § 1 k.c., powinna skutkować przyjęciem, że klauzula indeksacyjna jest jednoznaczna - w związku z czym do badania pod kątem abuzywności pozostaje co najwyżej klauzula spreadu (§ 17 umowy); § 17 umowy zawiera dwa odrębne obowiązki tj. (i) obowiązek przeliczenia CHF na złote według kursów średnich NBP oraz (ii) obowiązek zapłaty marży; oba te obowiązki: (i) mają inną treść normatywną; (ii) pełnią inne funkcje; oraz (iii) nie są ze sobą nierozdzielnie związane, a w konsekwencji stanowią odrębne zobowiązania umowne, które mogą być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem ich nieuczciwego charakteru, zgodnie z wiążącymi wytycznymi zawartymi w wyroku TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20; usunięcie z umowy jedynie warunku dotyczącego marży wypełnia cele dyrektywy nr 93/13, jako że: (i) przywraca zachwianą równowagę kontraktową, pozwalając na dalsze obowiązywanie umowy, (ii) efekt odstrasżający jest realizowany poprzez ustawę antyspreadową, a nadto jest wywierany na przedsiębiorców już poprzez zwykły brak stosowania nieuczciwych warunków wobec konsumentów; - art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. oraz art. 4 w zw. z art. 1 pkt 1 a i b ustawy antyspreadowej i art. 69 ust. 3 pr. bank. (w brzmieniu nadanym mu tą ustawą) przez niezastosowanie - w zw. z art. 7 ust. 1 dyrektywy nr 93/13 i przyjęcie, że ustawa antyspreadowa nie ma znaczenia dla oceny abuzywności spornych postanowień; - art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 3 k.c. i w zw. z art. 385¹ § 2 k.c. przez niezastosowanie oraz art. 385² k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy nr 93/13 przez niezuzupełnienie luki powstałej wskutek uznania postanowień za abuzywne za pomocą wskaźnika o charakterze dyspozytywnym, jakim w dacie zawarcia umowy był kurs średni NBP, korzystający z domniemania uczciwości jako odzwierciedlający normę ustawową z art. 358 § 2 k.c.; - art. 189 k.p.c. przez przyjęcie, że powód ma interes prawny w dochodzeniu ustalenia nieistnienia umowy; - art. 410 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przez przyjęcie, iż świadczenia spełnione przez powoda na rzecz banku były nienależne.

Pozwany zarzucił też, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa procesowego, tj. - art. 382 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. oraz art. 245 k.p.c., art. 231 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez pominięcie przy ocenie: (i) wypełnienia przez bank obowiązków informacyjnych; (ii) przesłanek abuzywności z art. 385¹ k.c., większości materiału dowodowego, a także niezastosowanie art. 231 k.p.c. i domniemania faktycznego dla ustalenia, iż powodowi udzielono informacji o ryzyku

w formacie i zakresie wynikających z załączonych procedur i kalkulatorów.

Pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że „interes prawny” będący przesłanką skutecznego wystąpienia z żądaniem ustalenia prawa lub stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.) istnieje wtedy, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Taki interes prawny w żądaniu ustalenia istnieje, jeżeli powództwo o ustalenie istnienia prawa jest jedynym możliwym środkiem ochrony powoda, jeżeli powód może uczynić zadość potrzebie ochrony swej sfery prawnej przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (wyrok Sądu Najwyższego z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 101), jeżeli ze spornego stosunku prawnego wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest możliwe lub nie jest jeszcze aktualne (wyrok Sądu Najwyższego z 30 października 1990 r., I CR 649/90).

Mimo istnienia prawa do zażądania spełnienia świadczenia (wytoczenia powództwa o świadczenie) lub skorzystania z innego środka ochrony prawnej (np. powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego) interes prawny w zgłoszeniu ustalenia prawa lub stosunku prawnego istnieje, jeżeli wyrok uwzględniający żądanie świadczenia nie zapewnia pełnej ochrony prawnej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14). Jeżeli zatem w sporze o świadczenie nie może dojść do rozstrzygnięcia o wszystkich uprawnieniach istotnych z perspektywy ochrony sfery prawnej powodów (wyrok nie będzie wyczerpywał wszystkich płaszczyzn istniejącego sporu objętego stosunkiem prawnym, którego dotyczy żądanie ustalenia), to przyjąć należy, że powód ma interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. w zgłoszeniu żądania ustalenia. Zawarta pomiędzy stronami umowa kredytu zmierzała do związania stron długoterminowym stosunkiem prawnym, w którym przewidziały one takie wzajemne uprawnienia

i obowiązki, które nie zostały dotychczas w całości zrealizowane, w tym uprawnienia i obowiązki odnoszące się do zabezpieczenia sytuacji prawnej stron. Ustalające orzeczenie sądu w takim przypadku znosi wątpliwości stron co do skuteczności umowy i zapobiega dalszemu sporowi o roszczenia wynikające z umowy.

O zakresie obowiązku informacyjnego banku w stosunku do konsumenta – kredytobiorcy, koniecznego do zrealizowania, gdy konsument chce skorzystać z oferty kredytowej banku wiążącej się z ryzykiem walutowym, wypowiedział się już Trybunał Sprawiedliwości UE. W orzecznictwie Trybunału przyjęto, że w celu zrealizowania przez bank obowiązków informacyjnych co do ryzyka walutowego i kursowego, które wiąże się dla konsumenta z zawarciem umów kredytowych indeksowanych do waluty obcej (denominowanych w walucie obcej) nie jest wystarczające stwierdzenie w umowie, że ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca oraz odebranie od niego oświadczenia, zawartego we wniosku o udzielenie kredytu, o standardowej treści, że został poinformowany o ponoszeniu ryzyka wynikającego ze zmiany kursu waluty oraz przyjął do wiadomości i akceptuje to ryzyko. Istnieje obowiązek ostrzegawczy instytucji finansowej, która oferując kredyt powiązany z walutą obcą kredytobiorcy, niejednokrotnie takiemu, który nie ma zdolności kredytowej do zaciągnięcia kredytu złotowego, powinna dołożyć szczególnej staranności w zakresie wyraźnego wyjaśnienia zagrożeń wiążących się z takim produktem finansowym. Zachowanie informacyjne banku powinno polegać na poinformowaniu klienta o zakresie ryzyka kursowego w sposób jednoznaczny i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, który z reguły posiada elementarną znajomość rynku finansowego, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od pożyczonej mimo dokonywania regularnych spłat (zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 35; wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, nr 2, poz. 7).

W niniejszej sprawie nie ustalono, żeby pozwany udzielił powodom jakichkolwiek pouczeń co do wpływu kursu CHF na wysokość ich zobowiązań umownych i ryzyka, które towarzyszy umowom, w które wkomponowane są klauzule waloryzacyjne.

To, że w stanie prawnym przed 26 sierpnia 2011 r. ustawodawca co do zasady akceptował zawieranie umów kredytu, w których waluta obca pełniła funkcję waloryzacyjną, znajduje potwierdzenie w art. 69 ust. 2 pkt 4a i art. 75b pr. bank., mających – w związku z art. 4 i art. 5 ust. 1 ustawy antyspreadowej – zastosowanie także do umów zawartych przed jej wejściem w życie w odniesieniu do niespłaconej jeszcze części kredytu. Możliwość skorzystania z mechanizmu rozliczeń określonego w art. 75b pr. bank. nie pozbawia powodów uprawnienia do zażądania skontrolowania z odwołaniem się do kryteriów ustalonych w art. 385¹ § 1 albo art. 58 k.c. postanowień umowy, którą zawarli z pozwanym. Nowelizacja prawa bankowego z 29 lipca 2011 r. przyznała bowiem kredytobiorcom jedynie dodatkowe uprawnienie do spłacania rat kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej bezpośrednio w tej walucie, co nie znaczy, że nałożyła na nich obowiązek zachowania takiej formy spłaty albo że wyłączyła możliwość zgłoszenia roszczeń powstałych na gruncie umów niespełniających wymagań stawianych umowom kredytowym w stosunkach z konsumentami.

Sporne postanowienia umowne podlegają ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c. i art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13. Pojęciu rażącego naruszenia interesów konsumenta użytego w regulacji krajowej odpowiada klauzula znaczącej nierównowagi wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta jako wyniku (skutku) zastosowania warunku umownego. Taka sytuacja ma miejsce w razie nałożenia na kredytobiorcę nieograniczonego ryzyka kursowego (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 10 czerwca 2021 r., C-776/19). Znacząca nierównowaga może wynikać już z samego faktu wystarczająco poważnego naruszenia sytuacji prawnej, w której konsument, jako strona danej umowy, znajduje się na mocy właściwych przepisów krajowych, czy to w postaci ograniczenia treści praw, które zgodnie z rzeczonymi przepisami przysługują mu na podstawie tej umowy, czy przeszkody w ich wykonywaniu, czy też nałożenia na niego dodatkowego obowiązku, którego nie przewidują przepisy krajowe (wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-621/17).

W judykaturze Sądu Najwyższego obecnie dominuje pogląd, że klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają

główne świadczenie kredytobiorcy (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20, z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22 oraz powołane tam orzecznictwo). Pogląd ten uwzględnia stanowisko Trybunału Sprawiedliwości UE, w orzecznictwie którego podkreśla się, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia dla danej umowy, charakteryzujące tę umowę (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, K., pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, M., pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, V., pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, A. i in., pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 20 września 2017 r., C-186/16, A. i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, O., pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, D.1, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, D., pkt 44).

Klauzule waloryzacyjne, które nie zostały wyrażone w umowie kredytu w sposób jasny i precyzyjny, podlegają badaniu pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE wyjaśniono, że wymagane wyrażenie warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem nakazuje, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między nim a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. Postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych.

Sąd Najwyższy wyjaśniał już, że niedozwolone są postanowienia umowy (regulaminu) określające zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu i wysokości rat podlegających spłacie, pozwalające bankowi swobodnie kształtować wysokość świadczenia własnego i kredytobiorcy z uwagi na nieokreślenie reguł kształtowania marży, której doliczenie do średniego kursu NBP pary złoty – frank szwajcarski, decydowało o wysokości świadczeń stron (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22; z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, a także wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, K.J. D. przeciwko R. AG; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19, C-782-19, V.1 i inni przeciwko B.).

Jak wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 oraz z 24 października 2018 r., II CSK 632/17).

W wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, Bank S.A., Trybunał Sprawiedliwości UE orzekł, że wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy dokonywać w ten sposób, że z jednej strony nie stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, w wypadku gdy odstraszający cel tej dyrektywy jest realizowany przez krajowe przepisy ustawowe regulujące korzystanie z niego, o ile element ten stanowi odrębne zobowiązanie umowne, które może być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem nieuczciwego charakteru. Z drugiej strony przepisy te stoją na przeszkodzie temu, by sąd odsyłający usunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą

a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do zmiany treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty.

Wylimitowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Sąd *meriti* rozważył tę kwestię i uznał, że obowiązywanie umowy po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków jest niemożliwe. Jak wskazał Sąd Najwyższy, wylimitowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wylimitowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za opowiedzeniem się o jej nieważności (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22 i II CSKP 405/22 i z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1036/23).

W razie stwierdzenia abuzywności klauzuli ryzyka walutowego i klauzul przeliczeniowych utrzymanie umowy nie jest możliwe z prawnego punktu widzenia. Jest tak zwłaszcza wówczas, gdy unieważnienie tych klauzul doprowadziłoby nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również – pośrednio – do zaniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją kredytu do waluty. W konsekwencji art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy, po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął, zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może nadal obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, iż ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy (zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 14 marca 2019 r., C-118/17, pkt 52; z 5 czerwca 2019 r., C-38/17, HS, pkt 43; z 3 października 2019 r., C-260/18, pkt 44 i 45; wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/19).

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów – zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zastąpienie klauzul niedozwolonych rozwiązaniami przewidzianymi w innych przepisach wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia (por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 15 marca 2012 r., C-453/10, J.P., pkt 33-34, z 14 marca 2019 r., C-118/17, Z.D., pkt 40, 51, z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179, a.1, pkt 57, z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 39-41, z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 83, 89, z 2 września 2021 r., C-932/19, O. i in., pkt 49-50, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 74, z 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, 74 oraz z 12 października 2023 r., C-645/22, L., pkt 29, 37); 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w czasie sporu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22; por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, K.D., pkt 51, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, z 27 kwietnia 2023 r., C-705/21, A.1., pkt 41 oraz z 23 listopada 2023 r., C-321/22, Provident Polska, pkt 87, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że „do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” w tym sensie, że jeżeli sąd poinformował konsumenta w sposób obiektywny i wyczerpujący o skutkach prawnych oraz szczególnie szkodliwych skutkach ekonomicznych, jakie może mieć dla niego unieważnienie umowy, sąd ten nie może, po uwzględnieniu jego woli stwierdzenia nieważności umowy, sprzeciwić się zrzeczeniu się przez niego ochrony przyznanej im przez dyrektywę 93/13 (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 78 w związku z pkt 74-75, z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B.,U.B.,M.B. przeciwko X S.A. (M.B. i in.), pkt 43-45 i teza oraz z 12 października 2023 r., C-645/22, L., pkt 29;

postanowienie Trybunału Sprawiedliwości UE z 18 października 2023 r., C-117/23, E., pkt 66, a z drugiej strony sąd nie może chronić konsumenta przed upadkiem umowy, jeżeli ocenia, że nie naraża on go na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, choćby konsument domagał się tej ochrony (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 12 października 2023 r., C-645/22, L., pkt 38, 40-41); 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyłączone niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy (z korzyścią dla konsumenta); jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy” (np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17 A.2, pkt 59-64 i teza).

Oceniana w niniejszej sprawie umowa bez dotkniętych abuzywnością tzw. klauzul przeliczeniowych do waluty obcej nie może nadal obowiązywać. Jest tak dlatego, że ich wyeliminowanie prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego do przeliczenia złotówki na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wyrzeć skutku (np. wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22). Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe (np. wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22,

z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, z 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, z 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22, z 21 listopada 2023 r., II CSKP 1675/22 i II CSKP 701/23, z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, i II CSKP 1753/22, z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22, z 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22). Skoro powodowie konsekwentnie opowiadali się za upadkiem umowy, to Sądy *meriti* nie mogły przyjąć, że naraża ich to na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”. Z tych względów uzupełnienie luk w umowie nie było możliwe.

Niezależnie od powyższego, w judykaturze wielokrotnie wskazywano na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 358 § 2 k.c., do przepisów o charakterze ogólnym, przewidujących, iż skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z 3 października 2019 r., C-260/18, K.D., pkt 62 oraz pkt 3 sentencji, z 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 77, z 12 stycznia 2023 r., C-395/21, D.V., pkt 63, 65 i z 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 56), wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) czy art. 41 Prawa wekslowego (por. w szczególności wyroki Sądu Najwyższego z 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, i z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22). W wyroku z 18 listopada 2021 r., C-212/20, A.S.A., pkt 68, 70, 78, teza, Trybunał Sprawiedliwości UE stwierdził, że art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego

warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron.

Oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Wykładnia językowa art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. nie daje podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez przedsiębiorcę. Decydujące znaczenie ma nie to, w jaki sposób przedsiębiorca stosuje postanowienie i dla kogo jest to korzystne, lecz to, w jaki sposób postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta. Z przepisu wynika, że przedmiotem oceny jest samo postanowienie, a więc wyrażona w określonej formie (przeważnie słownej) treść normatywna, tzn. norma lub jej element określający prawa lub obowiązki stron (zob. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15), a jej punktem odniesienia – sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Samo postanowienie może bezpośrednio kształtować prawa i obowiązki tylko w sensie normatywnym, wpływając na zakres i strukturę praw lub obowiązków stron. Taka interpretacja pozostaje w zgodzie z powszechnie akceptowanym poglądem, że art. 385¹ k.c. jest instrumentem kontroli treści umowy (stosunku prawnego). To, w jaki sposób postanowienie jest stosowane, jest kwestią odrębną, do której art. 385¹ § 1 zdanie pierwsze k.c. wprost się nie odnosi (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Sankcje będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych działają ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (wyjątek stanowi wola konsumenta).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

Agnieszka Piotrowska

Karol Weitz

Marta Romańska

[dr]

[SOP]